

Was ik een kind

uitgeverij **de morgenster**

Was ik een kind

Het kind en hoe het ons opvoedt, in het licht van het moderne rozenkruis

Peter Huijs

illustraties - Zandtekeningen – een project van Sylvia Kooijmans,
uitgevoerd door kinderen van de Jan van Rijckenborghscholen
te Hilversum en Heiloo

redactie - Anneke Stokman-Griever

boekontwerp - Dick Letema

uitgeverij **de morgenster**

uitgeverij de morgenster is een initiatief tot het uitgeven
van boeken van schoonheid tot verheffing van de mens
en verbetering van zijn omstandigheden

© 2010 uitgeverij de morgenster

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvuldigd en/of openbaar
gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke
andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming
van de uitgever.

Woord vooraf

Slechts een klein woord van inleiding is bij dit eenvoudige werkje nodig. De tekst is samengesteld uit voordrachten die de schrijver hield voor leerkrachten en ouders voor rozenkruis- en antroposofische scholen.

Het wordt hier in boekvorm uitgegeven vanuit de hoop en het besef dat liefde [een lichtende glorie omgeeft het woord] – niettemin als woord niets betekent. Betekenis krijgt het, net als een mens, door de werkzaamheid van zijn samenstellende delen. Het wordt werkzaam in toewijding en concentratie. Het wordt vriendschap vanuit grote belangstelling in de ander. Het wordt kracht als er trouw is, en humor. Het wordt universeel geneesmiddel als er een traan en vergeving is.

Hoe ik nieuw ben

Wat een ongelooflijk vreemd verschijnsel; in die oneindige weidse ruimte van het heelal is er één kleine planeet waarop mensen bestaan. In dat onmetelijke gebied waarvan wij begin noch einde, omvang noch diepte kennen, ontstonden wij. Uit het niets, met nog een ruime zes miljard andere menswezens. Voor een moment glinsteren en flikkeren we even in het duister, als vuurvliegjes; als de vonkjes van zo'n kerststerretje, en dan zijn we weer weg. Er zijn wel theoretische projecties van astronomen en filosofen die zeggen dat dit heelal zo'n veertien miljard jaar oud is. Wij leven zeventig jaar, soms zelfs negentig. En dan? Weg in het niets, de komende veertien miljard jaar. En je vraagt jezelf af: wie ben ik?

Ben ik wel iemand?

En hoe ben ik dan ontstaan?

Je kijkt omhoog naar al die sterren en denkt: kom ik daar vandaan?

Je kijkt naar de oneindige zee en je denkt: kom ik misschien daar vandaan?

Je kijkt naar jezelf en je denkt: ik kan denken, ik kan voelen, ik kan iets willen, iets doen.

Waarom?

Is er iets of iemand die daar op mij wacht?

- 8 Voor een kind is alles nieuw. Voor een kind is ook alles waar. En omdat alles onbekend is, is er een totale alertheid, een openheid van bewustzijn, die vreemd genoeg

bij het bewuster worden steeds minder wordt. Hoe begint het? Een baby kent niets anders dan het begeren, dan ergens 'zin' in hebben. Tussen ergens zin in hebben en dat verkrijgen, staat in het begin van het leven van een kind helemaal niets – dat wil zeggen: dat wil het kind. Het leven is allereerst 'zin in iets hebben' zoals in melk, of iets aanraken; en spontane reacties op onlustgevoelens.

Later worden de reflexen talrijker. Op een gegeven moment wordt een reflex gestimuleerd die alle andere reflexen bundelt en een gevoel van *het zelf* creëert: niet uit de bevrediging van de zinnen, maar uit het ontbreken of uitblijven daarvan, ontstaat het bewust worden van het zijn. Er is nu een 'ik' en later (dat zou kunnen) een beschouwer van dat ik. En de directe verbinding tussen 'zin' en 'zijn' raakt op de achtergrond, of verdrongen, verdraaid.

Toch wil elke goedwillende ouder dat zijn kind straks, in zijn volwassen leven, altijd openstaat voor indrukken; altijd weetgierig, nieuwsgierig, verlangend blijft; met genoeg innerlijke bagage om over het eigen bestaan, over het eigen geluk en de eigen problemen te beslissen. Anders gezegd: 'dat mijn kind in staat is onder alle omstandigheden het zelf als bron van geluk te bewaren'.

Dat die bron van geluk uiteindelijk voortkomt uit de afstemming op en het bewust zijn van het oorspronkelijke levensveld is niet voor iedereen vanzelfsprekend. Maar alles kan de mens afgenomen worden. Zijn

auto, huis, man of vrouw, kind, zijn land, zelfs het leven, maar het zelf, de ziel, of God, zoals het vaak wordt aangeduid, is aanwezig in elke mens. Hierover kun je bij Comenius lezen in zijn *Unum Necessarium – Het Ene Nodige* :

‘Bezwaar jezelf niet met dingen die buiten je nooddrift vallen, maar stel je tevreden met het weinige dat je gemak dient en prijs God.

Ontbreekt je alle gerieflijkheid, wees dan tevreden met het strikt nodige.

Wordt ook dit je ontnomen, zie dan jezelf te behouden.

Kunt je ook jezelf niet behouden, laat jezelf dan los maar zie toe dat je God vasthoudt.

Wie God heeft, kan alles ontberen. Hij bezit het hoogste goed en het eeuwige leven met God en in God, voor eeuwig en altijd.

En dit is van al wat men begeren kan, het doel en het einde.’

Niet ieder mens vindt dat, niet ieder mens zoekt dat bewust, maar je zult in iedere mens die dat wel doet zeker gedachten aantreffen over *het zelf*, en over de diepte van het leven.

10 Er zijn met betrekking tot het kind drie vergissingen, die elke opvoeding parten spelen: Het kind is er om klaargemaakt te worden voor de maatschappij; de kindertijd is niet het werkelijke leven maar een droom

die vervliegt; het kind kan het beste zijn ingeschapen gevoeligheid verliezen.

In feite is onze samenleving erop ingericht dit zo snel mogelijk voor elkaar te krijgen. Veel onderwijs-systemen zijn – of waren – erop ingesteld om dat te bereiken; heel wat scholen zouden zich in dit drievoud liever niet herkennen.

In dat verband heeft de schrijver Guus Kuijer het over van ‘het geminachte kind’. Guus Kuijer bleef drie keer zitten, voordat zijn ouders hem ten einde raad naar een internaat in Zutphen stuurden. Dit was voor hem de ergste tijd van zijn leven. Om het zelf beter te doen volgde hij na deze periode een opleiding tot onderwijzer, een beroep dat hij van 1967 tot 1973 uitoefent. In 1980 publiceert hij naast zijn vele kinderboeken een boekje met de titel *Het geminachte kind*. Hij schrijft:

‘[...] School is altijd anti-kind geweest, heeft leren altijd verward met weten, en vernieuwingspogingen zijn altijd marginaal gebleven, en zullen dat blijven zolang de school de mens opvat als een wetend wezen.’ En hij vervolgt:

‘Hoe de school erin is geslaagd om van het leer-gierige kind een onverschillige cijfertjesjager te maken, is de treurige geschiedenis van de systematische verachting van het kinderlijke. In ons hart weten we allemaal dat hoe ‘modern’ de school zich ook voordoet, het kastijdingssystemen zijn waar de kinderlijkheid weggeramd wordt, weggestraft, begraven onder een dodelijk en definitief weten.

Wij weten dat de school eerder zou moeten lijken op een jungle, een boerderij, een laboratorium, een labyrint, dan op een kantoorgebouw en toch lijken alle scholen op het laatste.'

En ook al schreef Kuijer dit in 1980, nog steeds is het een grote bedreiging voor het kind zijn. Het definitieve weten is het eind van het leren. Op hetzelfde moment verandert het leven in voortbestaan. Want leven is verwondering, ontdekking, vreugde, steeds nieuwe horizons ontdekken, en uiteindelijk dat vinden wat het leven voortbrengt. Deze ene oorzaak, die ene vonk van creativiteit of geest kun je – in principe – in ieder kind aantreffen. Die is het, die een kind stimuleert tot verwondering, tot onderzoek, die de mens onderscheidt van het dier. Voor die vonk zou er brandstof moeten zijn; dit zou juist gestimuleerd moeten worden. Scholen zouden de daartoe noodzakelijke voorwaarden moeten creëren.

Hoe leert een mens eigenlijk? Een kind leert in de eerste zeven jaar alle lichamelijke functies. Dat gebeurt door nabootsing. Als het niet toegewijd verzorgd wordt, zal het kind sterven, of psychisch ernstig beschadigd worden. Er zijn bewijzen dat baby's die in een weeshuis niets anders krijgen dan voeding (dus geen enkele affectie) wegwijnen en sterven. Ook een dier wordt gekoesterd door zijn moeder. Een kind ervaart zichzelf als logisch onderdeel van het gezin, alsof het altijd zo is geweest. Nog niet als individu, maar als deel van de omgeving waarin het dagelijks verkeert. Pas vanaf ongeveer zijn zevende jaar leer het zichzelf als individu kennen. Dan zijn er richtingen die het kan inslaan, neigingen en talenten kunnen zich manifesteren en die kunnen worden gestimuleerd. Dat gaat vooral goed indien het gezinssysteem, de ouders of verzorgers, daarvoor de juiste voorwaarden creëren. Dat zij als het ware de basiskleuren aanbrenge voor het gevoelsleven, dat zich in de derde periode van zeven jaren ontwikkelt. Zo leg je de basis, waarop het kind in dit leven voelt, verlangt, liefheeft en liefde geeft.

Die voorwaarden zijn er dus alleen als deze centrale figuren een voorbeeld zijn; als zij niet dag in, dag uit, hoe lastig je misschien ook was, zouden hebben geprobeerd je met zorg en liefde te omringen, zou daarvan geen afdruk van liefde in je opgenomen zijn. Dan zou er in je geen liefde-impuls zijn ingeëtst.

Het ontbreken ervan geeft later in het leven dikwijls

moeilijkheden; een kind dat nooit de gelegenheid heeft gehad liefde te ontvangen, kan die liefde moeilijk zelf geven.

Want er is voor alles een tijd. Het is geen onzin wanneer gezegd wordt: *'Er is een tijd om geboren te worden en een tijd om te sterven; er is een tijd om te zaaien en een tijd om te oogsten'*. Op het juiste moment moet het juiste geleerd kunnen worden.

Wolfskinderen

Aan het begin van de vorige eeuw werden ergens in een oerwoud in India twee meisjes gevonden, eerst de een en later ook haar zusje. Grootgebracht door wolven, in de bossen, meisjes die nooit met de beschaving in aanraking waren geweest. Waarschijnlijk werden deze kinderen als baby door wolven meegenomen, bedoeld als prooi voor hun eigen jongen. Toen de baby's echter de geur van de wolven aannamen, beschouwde de moederwolvijn de kinderen als haar eigen jongen. De meisjes konden niet spreken. Zij maakten af en toe een geluid dat erg aan dieren deed denken. Ze liepen op handen en voeten, razendsnel.

Door de eeuwen heen zijn wel vaker zulke kinderen gevonden. Soms trokken de mensen die een dergelijk kind opvingen ermee rond als kermisattractie – want zo fijngevoelig zijn mensen. Vaak hadden ze de grootste moeite om hen aan te kleden. Rechtop lopen is ondanks ingespannen oefening vaak niet goed meer aan te leren, evenmin als spreken. Als wolfskinderen of 'feral

children', worden ze in de wetenschap wel aangeduid. Ook deze benaming bestaat al heel lang. Van 1970 tot nu zijn vier gevallen bekend van kinderen die in het wild, alleen, zelfs zonder gezelschap van dieren, opgroeiden. Het meest recente voorbeeld (2007) van deze kinderen was Rogham Phoeung, een Cambodjaans meisje dat op achtjarige leeftijd tijdens het hoeden van buffels spoorloos verdween. Toen zij 27 was, werd ze als dievegge betrapt tijdens het stelen van voedsel en gevangen genomen. Het bleek dat zij een van de twee verdwenen kinderen van een plaatselijke politieman was. Ze was op handen en voeten gaan lopen, en kon niet meer praten.

De antropoloog Zingg onderzocht in 1941 31 soortgelijke gevallen. Hij concludeerde dat wolfskinderen een aantal opvallende kenmerken delen. Deze kinderen huilen of lachen nooit, dit blijken aangeleerde eigenschappen te zijn. Ook ontbreekt bij vrijwel alle wolfskinderen tijdens en na de puberteit seksuele lust. Men is geneigd te veronderstellen dat deze behoeften sterk onder invloed van het gedrag van de groep waarin men verkeert worden gestimuleerd.

Wolfskinderen hebben meer eigenschappen gemeen. Ze zien goed in het donker, hebben een sterk reukvermogen en een voorkeur voor de kleur rood – volgens de bioloog Midas Dekkers de kleur die ook apen het beste kunnen onderscheiden, omdat de eetbare besen en vruchten tussen het groen van de bladeren die kleur hebben. De kinderen kenmerken zich daarbij

ook door vaak op handen en voeten te lopen, blade-
ren of rauw vlees te eten en hun tanden aan botten
te scherpen. Ze hebben een hekel aan het dragen van
kleding, en hebben ook gebreken gemeen. Een aantal
kenmerken die van wezenlijk belang zijn voor een
harmonieuze ontwikkeling naar volwassenheid, ont-
breekt. De grootste achterstand in hun ontwikkeling
ontstaat door het ontbreken van een ‘talige’ omgeving.
Dat heeft tot gevolg dat de kinderen niet meer kunnen
leren praten. De met spraak corresponderende centra
in de hersenen zijn niet op het juiste moment gesti-
muleerd; zij kunnen het niet meer oppakken of met
heel veel moeite en dan nog summier.

Een chronisch tekort aan prikkels, die kennis en emo-
tie stimuleren en een gebrek aan adequate motorische
ontwikkeling hebben eveneens schadelijke effecten.
Het kenvermogen is een ruim begrip voor denken en
waarnemen, gedragingen die tot kennisverwerving
leiden of voor het gebruik van kennis nodig zijn. Het
verwijst naar vermogens als onthouden, categorise-
ren, ruimtelijk oriëntatie, abstraheren, verbinden en
wat dies meer zij. Van belang is dat we bij de meeste
activiteiten die een beroep doen op deze vermogens,
informatie opnemen en verwerken die uit de sociale
omgeving voortkomen. Dit is van belang, omdat het
vermogen om kennis te verwerken aan sociale vaardig-
heid vooraf gaat.

Het belang van prikkels

De eerste drie levensjaren van een kind zijn van eminent belang voor de ontwikkeling van het menselijk brein, omdat dit pas gedeeltelijk ontwikkeld is als het kind geboren wordt. Als een kind geen ‘omgeving’ heeft, kunnen de vermogens van het brein niet ontwikkelen. Met andere woorden: in een ‘omgevingsloze wereld’ krijgt het brein geen kans om ‘wakker’ te worden. In functie van de omgeving ontwikkelen zich de menselijke kwaliteiten! De werking van het brein wordt bepaald door de acties en reacties van chemische verbindingen, de synapsen, tussen de zenuwcellen in de verschillende hersengedeelten. Deze al aanwezige verbindingen moeten echter nog wel worden geactiveerd – en dat gebeurt door impulsen van buiten het kind. Hoe meer impulsen het kind krijgt, hoe beter deze activering plaats vindt. Afhankelijk van de soort impulsen, positief, liefdevol of negatief, koud en zonder liefde, zal het kind zich (in principe) ontwikkelen tot een sociaal vaardig of sociaal onaangepast mens. Baby’s die hun moeder overspoelt met liefde, ervaren als volwassenen minder angst en stress. Bij een kind van een half jaar in een inrichting, dat de eerste zes maanden door gebrek aan aandacht en affectie een lichamelijke achterstand heeft opgelopen, kan herstellen wanneer een liefdevolle plaatsvervangende moeder een intense één op één relatie met hem of haar aangaat. Hoe langer het kind dit moet ontberen, en hoe later een plaatsvervangende moeder er is, des te